

РОЗДІЛ III

РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ТА ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 373.2.015.31:39

Барна Христина Василівна,

кандидат педагогічних наук, старший викладач,

Чекан Оксана Іванівна,

кандидат педагогічних наук, старший викладач,

Мукачівський державний університет, м. Мукачеве

ВИКОРИСТАННЯ ТРАДИЦІЙ РІДНОГО КРАЮ У ВИХОВАННІ ГРОМАДЯНСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

В статті проаналізовано дослідження вчених з проблеми виховання громадянських якостей у дітей дошкільного віку. Розкрито різні підходи до трактування поняття «традиції». Визначено основні структурні компоненти національної культури. Авторами з'ясовано, що комплексне залучення традицій рідного краю у процес виховання забезпечує основу для формування базових громадянських якостей дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: українські традиції, рідний край, культура, побут, народна іграшка, писанкарство, громадянські якості, старші дошкільники.

Постановка проблеми. Формування громадянських якостей у дітей старшого дошкільного віку, їхня підготовка до активної творчої соціально значущої, сповненої особистісного смислу життєдіяльності є найважливішою складовою розвитку суспільства та держави. Любов дитини до рідної землі починається з найближчого. Дитина набирається вражень та знань про навколишнє: про близьких людей, про свою малу Батьківщину, які залишають у її душі незабутні спогади на все життя. Саме тому, на нашу думку, формування підвищеного інтересу до рідного краю, традицій, обрядів, звичаїв, народів, що проживали на території рідного краю, сприяє вихованню свідомого громадянина, який шанобливо ставиться до духовних і матеріальних надбань свого народу.

Проблема виховання особистості як громадянина була актуальною завжди. Конституція України, Закон України «Про освіту» (стаття 50), Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), «Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності», Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті розкривають першочергове значення для суспільства формування громадянськості у підростаючого покоління, зростання самостійності і самодостатності особистості, активізації процесів її національної самоідентифікації, підвищення громадянського авторитету, її адекватного ставлення до інституту держави, законослухняності та критичної вимогливості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Базовий компонент дошкільної освіти України [2] орієнтує на опанування дітьми системи знань про нашу державу, виховання поваги до державних символів. Старші дошкільники мають володіти знаннями про прапор, гімн, герб України, назву її столиці, інших великих міст, значущі географічні назви (Крим, Карпатські гори, Дніпро), пам'ятні місця. Важливим компонентом у змісті патріотичного виховання є прилучення дітей до народознавства – вивчення культури, побуту, звичаїв рідного народу що склалися історично і передаються з покоління в покоління. Ми вважаємо за необхідне ознайомлювати дошкільників з культурними і матеріальними цінностями родини і народу, пояснювати зв'язок людини з минулим і майбутнім поколінням, виховувати інтерес до родинних і народних традицій.

Таким чином, патріотизм – це суспільна категорія, яка визначає ставлення людини до себе, до свого народу й Батьківщини. Стосовно дошкільного дитинства це ставлення виявляється у відповідних знаннях, почуттях і діях.

Так, філософський аспект формування громадянських якостей особистості представлено в працях Л. Архангельського, Г. Білонова, Р. Гурової, І. Кона, Г. Сковороди; психологічне обґрунтування проблеми виховання громадянина здійснено Б. Ананьєвим, І. Бехом, Л. Божович, М. Боришевським, М. Левітовим, К. Платоновим та ін.; педагогічні основи формування громадянських якостей шороко відображено в працях О. Вишневецького, Т. Завгородньої, П. Ігнатенко, Л. Крицької, С. Русової, В. Сухомлинського, О. Сухомлинської, К. Ушинського та ін.; народознавчі аспекти проблеми відбито в працях А. Богуш, Г. Ващенко, В. Войтенко, Л. Калуської, Н. Лисенко, Ю. Руденка, В. Скуратівського, М. Стельмаховича та ін.

Мета статті: визначити значення терміну «традиція» у різних наукових джерелах, розкрити вплив народних традицій на формування особистісних якостей, охарактеризувати послідовність формування громадянських якостей у старших дошкільників.

Результати дослідження. «Родинно-сімейна енциклопедія» подає таке визначення традиції: «Традиції – це ... форма діяльності і поведінки, а також звичаї, правила, цінності, уявлення, які мають міцне історичне коріння та передаються з покоління в покоління» [8, с. 341]. За визначенням М. Стельмаховича, «традиція – це досвід, звичаї, погляди, смаки, норми поведінки, і т. ін., що склалися історично і передаються з покоління в покоління» [9, с.443]. Педагогічне значення традицій він вбачає в тому, що «вони одночасно виступають як результат виховних зусиль народу протягом багатьох віків і як незмінний виховний засіб. Через систему традицій кожний народ відтворює себе, свою духовну культуру, свій характер і психологію у своїх дітях» [9]. На виховному змісті традицій та обрядів наголошував І. Огієнко. Особливого значення видатний мислитель надавав ознайомленню дітей з народним календарем та побутом нашого народу.

Не менш важливе місце у вихованні дітей традиціям надавав і К. Ушинський. У статті «Про народність у громадянському вихованні» він писав: «Даремно ми хочемо придумувати виховання, виховання існує в ... народі стільки віків, скільки існує сам народ, - з ним народилося, з ним виросло, відобразило в собі всю його історію, всі його кращі та гірші якості». [12, с. 342-346]. Відомий педагог вказує на педагогічний вплив народних традицій, як важливий чинник формування особистісних якостей.

С. Русова в своїх працях також наголошувала на необхідності будувати систему національного виховання дітей, розпочинаючи з дошкільного віку на традиціях рідного краю і з

урахуванням народної педагогічної мудрості. На її думку, найбільший вплив на дитину мають природа краю, народні звичаї і традиції, суспільний устрій і становище матері та дитини в сім'ї [1].

Великий вклад у розвиток інтернаціонального виховання зробила А. Усова. Вона визначила основні структурні компоненти національної культури, що доступні дітям дошкільного віку: усна народна творчість, музика та пісні, народні ігри, народне мистецтво та ремесла; розробила детальні рекомендації для вихователів дошкільних закладів з використання різноманітних елементів культури у педагогічному процесі [11].

О. Духнович, розглядаючи питання виховання молодих поколінь, наголошував на тому, що починати цей процес необхідно з раннього дитинства, і в цьому допоможуть народні традиції, народна пісня та історія [1, с. 158 - 160]. В. Сухомлинський також особливу увагу надавав засобам народної педагогіки, під якими розумів усю сукупність виховних ідей, традицій (трудових, моральних, сімейно-побутових, естетичних), звичаїв, свята, обряди і рекомендував використовувати їх з метою виховання дітей. Сюди ж він відносив рідну мову і фольклор (казки, легенди, приказки, прислів'я, загадки, скоромовки), різні види народного мистецтва (пісенне, музичне, декоративно-прикладне), народні ігри та іграшки [10].

М. Стельмахович, пропагуючи ідею народознавчої освіти зростаючого покоління наголошував на дотриманні принципу регіонального підходу: «...максимально орієнтуватися на місцеві особливості, зміст на рівні навчального матеріалу не може бути єдиним для всіх шкіл. Його розробка на цьому рівні є виключною прерогативою вчителів і вихователів, бо тільки вони можуть максимально врахувати конкретні умови роботи школи» [9, с. 38].

Про значущість і місце народних традицій у вихованні дитини наголошується в працях українських (А. Абдираймова, В. Возгрін, М. Євтух, О. Потєбня, Л. Редькіна, М. Стельмахович) і зарубіжних (В. Афанасьєв, Г. Виноградов, Г. Волков, А. Гашимов, А. Ізмайлов, В. Рогачевська, І. Срезневський, Ю. Ступарек, Я. Ханіков) науковців. Теоретичні і методичні аспекти народознавчої роботи з дітьми дошкільного віку відображено в працях О. Барбаш, А. Богущ, Н. Лисенко, Л. Калужької, Т. Науменко, Л. Фесенко, О. Яницької та ін.

Таким чином, традиції та звичаї рідного краю є найкращим засобом виховання громадянина, що дозволяє охопити майже всі базові громадянські якості. Неможливо переоцінити роль народних традицій та обрядів у формуванні патріотизму, правової вихованості та толерантності. Вони звертають підрастаюче покоління до цінності предків, створюють настрій, розкривають основи правомірної поведінки, вчать проявленню терплячості по відношенню до всього живого. Слід зазначити, що сучасне звертання педагогіки до народних традицій зовсім не означає нехтування сьогоденням. Тільки осмисливши минуле, пізнавши витоки своєї культури та історії, можна й чіткіше зрозуміти сьогодення і уявити майбутнє.

Зазначене вище дає підстави стверджувати, що громадянськість, громадянські якості розвиваються, по-перше, спонтанно, в процесі засвоєння духовних надбань рідного народу, по-друге, в результаті цілеспрямованого виховання, в результаті якого формується система певних ідей, поглядів, традицій, звичаїв, органічно вплетених в життєдіяльність підрастаючих поколінь. Розпочинати формування громадянських якостей краще за все, на нашу думку, починати з ознайомлення дітей дошкільного віку з найближчим оточенням. Тобто з тих речей, які вони можуть побачити вдома (наприклад: вишита серветка, тканий килимок, предмети народного одягу, іграшки тощо) і які викликають позитивні емоції. Тому першим компонентом ми обрали традиції побуту. В нашій виховній роботі ми зупинились на таких засобах як традиційний інтер'єр житла, побут та святкове вбрання. Проаналізувавши історико-етнографічні матеріали визначили найбільш яскраві елементи та їх регіональні особливості, які доступні для вивчення з дітьми старшого дошкільного віку.

Аналіз досліджень вчених-етнологів (Єгєрев Ю., Кабузан В.,

Подов В., Темник Ю. та інших) дозволив нам зробити висновок про те, що особливість традиційного українського житла полягає у технологічній єдності, а саме розташовані по центру споруди сіни (сінь, сінці, хорони, бойце, баше) та розташовані по обидва боки від них житлову кімнату та підсобні приміщення для зберігання продуктів харчування, дрібного інвентарю та сезонного одягу (комору, кліть).

Цікавим для вивчення з дітьми старшого дошкільного віку є народний одяг. Народний костюм найбільш яскраво підкреслював належність людини до того чи іншого регіону. Невід'ємним компонентом вбрання на Україні вважали вінок – дівоча прикраса з живих або штучних квітів. Кожний вінок, сплетений українськими дівчатами, ставав витвором мистецтва. Відомий етнограф О. Воропай зазначає: «У плетінні вінків нашими дівчатами досягнуто не меншого мистецтва, ніж у вишиванні, тканні та мереживі. В залежності від індивідуальних особливостей, дівчата так комбінують барви і форму квітів у вінку, що він стає мистецьким твором...» [4, с. 298]. Використання народного вбрання у роботі з дітьми старшого дошкільного віку сприяє поглибленню знань про культуру рідного краю, посилює емоційний зв'язок дитини з минулим, створює підґрунтя для формування патріотичних почуттів.

Неможливо уявити виховання дитини без народної іграшки. На її значення у вихованні підрастаючого покоління вказували Е. Аркін, С. Русова, А. Усова та інші. Іграшки кожного народу мають свої педагогічні, художні і технічні традиції. В Україні вони характеризуються інтернаціональністю, оскільки наша держава досить різноманітна за етнографічним складом. Як зазначають дослідники (О. Батухтіна, Т. Коваленко, О. Кузіна та ін.) українські народні іграшки надзвичайно різноманітні, їх можна поділити на кілька видів: глиняні, дерев'яні, м'які (ганчіркові), солом'яні, сирні та іграшки з природного матеріалу (сіна, реп'яхів, рогози, листя, качанів кукурудзи, вербової кори, лози, льону, довгої трави, різноманітних квітів, овочів тощо).

Українська народна іграшка несе дітям доступні знання про працю, відпочинок людей у давнину, їхній побут, мистецтво, життя загалом. Народна іграшка поєднує дитину з історією її Батьківщини, пробуджує відчуття рідного коріння та сприяє формуванню позитивного ставлення до народних традицій, вчить поважати труд інших, дотримуватись певних правил та норм тощо. Згідно наукових висновків О. Батухтіної народні іграшки мають свої педагогічні, художні і технічні традиції. Оригінальність і неповторність народної іграшки визначається її національною своєрідністю відображення культури і побуту народу, символізує певні звичаєво-традиційні ознаки. Завдяки цьому українська народна іграшка є оптимальним засобом для формування елементів громадянських якостей [3].

У результаті ознайомлення дітей дошкільного віку із зазначеними традиціями у них мають сформуватись знання, які сприятимуть розвитку позитивного ставлення до традицій, поваги до старшого покоління, до своєї малої Батьківщини. На тлі цих емоцій необхідно розширювати знання дитини, пов'язуючи близьке з далеким: квіти коло хати – з народними традиціями їх використання, улюблені вироби (речі) рідних людей з народними ремеслами краю, пейзажі – з історичним минулим. На основі цього ми визначили наступні напрямки роботи: традиційні ремесла рідного краю; символи та обереги рідного краю.

У вихованні справжнього громадянина велике значення має формування таких громадянських якостей, як працелюбство та повага до праці інших людей. Саме з метою виховання цих якостей необхідно знайомити дітей з особливостями традиційних ремесел рідного краю. Як зазначає Л. Калужька, народні ремесла «свідчать про високу духовну культуру українського народу, про споконвічне прагнення до краси, розповідають про багатство рідного краю, традиції місцевого населення» [7, с. 12].

За твердженням О. Запорожця, О. Леонтьєва найбільший виховний вплив на дошкільника здійснюють ті елементи культури, які дитина здатна зрозуміти, а згодом відобразити у практичній і

творчій діяльності. Доведено, що лише у процесі діяльності дитина засвоює культурну спадщину народу, а відтак формується як особистість. Тому серед великого різноманіття народних ремесел ми обрали наступні: вишивка, гончарство, деревообробка, ткацтво, писанкарство.

Вишивка – надзвичайно поширений на всій території України вид народного мистецтва. Створюючи орнаменти, люди зверталися до природи, але не копіювали її, а переосмислювали і переносили деякі елементи природи на домашні речі, зокрема на вишивку. Одвічним символом-оберегом вважали рушник. На ньому кожна лінія чи завиток узору мали певне значення. Окремі знаки-символи не тільки прикрашали, а й повинні були охороняти, захищати, оберігати від злих духів, нести щастя.

В роботі з дітьми старшого дошкільного віку необхідно звертати увагу на своєрідність та неповторну красу кожного ремісного виробу, надавати можливість застосовувати набуті знання у практичній та творчій діяльності. Це, в свою чергу, сприятиме формуванню позитивного ставлення до народного мистецтва, поваги до праці інших, до рідного краю тощо.

Яскраво відображають самобутність рідного краю писанки. Традиція розмальовувати навесні яйця у слов'янських народів сягає епохи язичества. Писанки у слов'ян були пов'язані з комплексом весняної обрядовості. Назва «писанки» походить від слова «писати», в розумінні «прикрашати орнаментом». Оригінальні орнаменти писанок не тільки чарують своєю витонченістю та гармонійністю, а й несуть прадавні символи природи, єднають з традиціями минулого. В кожному регіоні і навіть майже у кожному селі були неповторні, самобутні орнаменти. Розмальовуючи писанки, діти дістають уявлення про народну символіку, традиції розписування писанок як оберегу, виховується інтерес до декоративно-прикладного мистецтва України, зосередженість, бажання вкласти частину своєї праці в українські традиції.

Таким чином, традиційні ремесла та промисли мають великий виховний потенціал. Але, як доводить практика, виробі народних ремесел сприймаються дошкільниками неоднозначно: одні викликають зацікавлення, інші – захоплення, а деякі – байдужість. Перед педагогом стоїть завдання не тільки збагатити уявлення та знання дошкільників про ремесла рідного краю і все, що з ними пов'язане, але й виявити емоційно-ціннісне ставлення до праці.

На основі отриманих знань мають виникнути нові емоції – пов'язані вже не лише з найближчим оточенням, а зі своїм народом, країною. Що, в свою чергу, сприятиме формуванню таких громадянських якостей як взаємоповага, працьовитість, повага до звичаїв і традицій, терплячість.

Л. Обухова і О. Скрипченко зазначають, що емоції головним чином насичують всю діяльність дитини дошкільного віку. На думку дослідників, "...все, у що включається дошкільник,... повинно мати яскраве емоційне забарвлення, інакше діяльність не відбудеться або швидко зруйнується. Дитина, в силу свого віку, просто не здатна робити те, що їй не цікаво".

Тому одним із засобів формування громадянських якостей у дітей ми визначили народні свята. Ознайомлення з народними святами сприяє поглибленню емоційних зв'язків дитини з життям, працею та красою рідного народу. На цьому наголошували у своїх дослідженнях А. Богуш, І. Огієнко, К. Ушинський, С. Русова, Л. Калуська, та ін. Календарна обрядовість поділяється на чотири основних цикли: зимовий, весняний, літній та осінній. Як відомо з етнографічних джерел, кожний цикл обрядовості приурочувався, з одного боку, до природних явищ, і з іншого – до відповідних їм видів сільськогосподарської діяльності.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Аналіз джерельної бази з приводу українських народних традицій дає можливість зробити висновки про те, що різноманітні види прикладного мистецтва, звичаї та обряди рідного краю мають значний потенціал для формування громадянських якостей у дітей старшого дошкільного віку. Становлення громадянських якостей в старшому дошкільному віці здійснюється завдяки взаємодії різноманітних об'єктів соціальної дійсності, провідне місце серед яких займають традиції рідного краю. Найбільший вплив на формування громадянських якостей дітей мають такі компоненти, як традиційне житло, народний одяг, народна іграшка, традиційні ремесла, історичне минуле рідного краю та традиційні народні свята та обряди. Комплексне залучення традицій рідного краю у процес виховання (за умови ретельного добору та спрощенню змістового навантаження) забезпечує основу для формування базових громадянських якостей у дітей старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Артемова Л. В. Історія педагогіки України / Л. В. Артемова. – К. : Либідь, 2006. – 424с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти України [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України, 23 листопада 2011 р. № 1392 // Веб сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v_5-2736-12.
3. Батухтіна О. Г. Формування елементів національної культури у дітей шостого року життя засобами української народної іграшки / О. Г. Батухтіна : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 1999. – 232 с.
4. Воропай О. Звичаї нашого народу: етнографічний нарис. – К. : Акціонерне видавничо-поліграфічне товариство «Оберіг», – 1993. – 590 с.
5. Дитина в дошкільні роки. Програма розвитку навчання й виховання дітей. – Запоріжжя : ЛПДС. Лтд, 2000. – 268 с.
6. Євтух В.Б., Марушкевич А.А., Дем'яненко Н.М., Чепак В.В. Етнопедагогіка. – К. : Київський університет, 2003. – 149 с.
7. Калуська Л.В. Народні ремесла як засіб морально - трудового виховання старших дошкільників: Дис... канд. пед. наук: 13.00.01. – Івано-Франківськ, 1994. – 169 с.
8. Родинно-сімейна енциклопедія/ За ред. Ф. С. Арвата. – К. : Богдана, 1996. - 438 с. 208
9. Стельмахович М. Вибрані педагогічні твори : у 2 т. Т. 1. / М. Стельмахович ; [упоряд. : Л. Калуська, В. Ковтун, М. Ковтун ; відп. за вип. З. Болук, Б. Остафійчук, І. Будзак, Р. Зуб'як ; за заг. ред. Л. Калуської]. - Коломия (Івано-Франківська обл.) : Вік, 2011. – 520с.
10. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори. В 5-ти т. – Т.3 – К. : Рад. шк., 1976.
11. Усова А.П. Русское народное творчество в детском саду / А. П. Усова. - М. : Просвещение, 1972. – 78 с.
12. Ушинський К.Д. Про народність у громадянському вихованні: Рідне слово. Вибрані пед. твори: У 2-х т. / К. Д. Ушинський – К. : Рад. школа, 1983. – Т. 1. – С. 342-346.

References

1. Artemova L. V., 2006. Istoriia pedahohiky Ukrainy [History of pedagogy of Ukraine]. Kyiv: Lybid.
2. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity Ukrainy [Elektronnyi resurs] : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy, 2011, [The basic component of preschool education in Ukraine [Electronic resource]: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine], 1392, Mode of access: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v_5-2736-12.
3. Batukhtina O. H., 1999. Formuvannia elementiv natsionalnoi kultury u ditei shostoho roku z hyttia zasobamy ukrainskoi narodnoi ihrashky [Formation of elements of national culture in children of the sixth year of life by means of Ukrainian folk toys], Dis Cand. ped Sciences: 13.00.01., p. 3.

4. Voropai O., 1993. Zvychai nashoho narodu: etnografichniy narys. – K.: Aktsionerne vydavnycho-polihrafichne tovarystvo «Oberih», — 590 s. [The customs of our people: an ethnographic essay]. Joint-Stock Publishing and Printing Society "Oberig".
5. Dytyna v doshkilni roky. Prohrama rozvytku navchannia y vykhovannia ditei, 2000. [A child in pre-school years. Program for the development of education and upbringing of children]. Zaporozhye: LIPS. Ltd.
6. Ievtukh V.B., Marushkevych A.A., Demianenko N.M., Chepak V.V., 2003. Etnopedahohika [Ethnopedagogy]. Kyiv: Kyivskyi universytet.
7. Kaluska L.V. Narodni remesla yak zasib moralno - trudovoho vykhovannia starshykh doshkilnykiv [Folk crafts as a means of moral and labor education of senior preschool children], Dis ... Candidate. ped Sciences: 13.00.01
8. Rodynno-simeina entsyklopediia, 1996. [Family and Family Encyclopedia]. Kyiv: Bogdana.
9. Stelmakhovich M., 2011. Selected pedagogical works [Text]: 2 t. T. 1. / M. Stelmakhovich; [order. : L. Kaluska, V. Kovtun, M. Kovtun; rep. for the issue Z. Bolyk, B. Ostafychuk, I. Budzak, R. Zubiak; per community Ed. L. Kaluska]. - Kolomyia (Ivano-Frankivsk region): Age.
10. Sukhomlynskyi V.O., 1976. Sertse viddaiu ditiam Vybrani tvory. [I give my heart to children]. Kyiv: Radianska shkola.
11. Usova A.P. Russkoe narodnoe tvorchestvo v detskom sadu, 1972. [Russian folk art in kindergarten] Moskva: Prosveshchenye.
12. Ushynskyi K.D., 1983. Pro narodnist u hromadianskomu vykhovanni: Ridne slovo. [About the nationality in civic education: native word], 1, - p. 342-346.

В статье проанализированы исследования ученых по проблеме формирования гражданских качеств у детей старшего дошкольного возраста. Раскрыты различные подходы к трактовке понятия «традиции». Определены основные структурные компоненты национальной культуры. Народные традиции, народная песня и история с различных источников - являются наилучшими средствами воспитания гражданина, позволяет охватить почти все базовые гражданские качества. Комплексное привлечение традиций родного края в процесс воспитания обеспечивает основу для формирования базовых гражданских качеств у детей старшего дошкольного возраста.

Ключевые слова: украинские традиции, родной край, культура, быт, народная игрушка, роспись крашанок, гражданские качества, старшие дошкольники.

It has been determined in the article that the problem of education of a person as a citizen was always actual, but in the conditions of development of Ukrainian statehood is of extreme topicality. It is indicated in the main government documents. The research of scientists on the given problem in various aspects has been analyzed. The different approaches to the interpretation of the concept of "tradition" have been revealed. The basic structural components of national culture that are accessible to preschool children such as oral folk art, music and songs, folk games, folk art and crafts have been determined. It is stated that starting to educate civic qualities is necessary from an early childhood, and this will be helped by folk traditions, folk songs and history from various sources, which are the best means of educating a citizen, enabling to cover almost all basic civilian qualities. To begin the formation of civic qualities for familiarizing children of preschool age with the immediate environment. Therefore, the traditions of everyday life has been chosen as the first component. There are such means as the traditional interior of the dwelling, life and festive outfits. The folk toys have their own pedagogical, artistic and technical traditions. The originality and uniqueness of a folk toy is determined by its national originality, reflecting the culture and everyday life of the people, symbolizing certain customary-traditional features. Due to this, the Ukrainian folk toy is an optimal means for forming elements of civilian qualities. It is interesting to study folk clothes with children of the senior preschool age. A wreath was considered an integral part of Ukraine's clothing. Using folk costumes in work with children of the senior preschool age helps to deepen knowledge about the culture of the native land, enhances the emotional connection of the child with the past, creates the basis for the formation of patriotic feelings. It has been proved that only in the process of activity the child learns the cultural heritage of the people, and thus is formed as a person. Therefore, among the great variety of folk crafts the following have been chosen: embroidery, pottery, woodworking, weaving, easel painting. It has been indicated that it is necessary to provide the opportunity to apply the acquired knowledge in practical and creative activity. The original pysanka (Easter eggs) ornaments bear the ancient symbols of nature, united with the traditions of the past. Painting Easter eggs, interest in the arts and crafts of Ukraine is raised, concentration, the desire to put part of their work into Ukrainian traditions. Traditional crafts and handicrafts have great educational potential. The teacher must not only enrich the presentation of preschoolers about the crafts of his native land, but also reveal the emotional and value attitude to work, which will contribute to the formation of such civic qualities as mutual respect, diligence, respect for customs and traditions, patience. It has been determined that the main influence on the formation of civilian qualities are such components as traditional dwelling, folk clothes, folk toys, traditional crafts, historical past of the native land and traditional folk festivals and ceremonies. The comprehensive involvement of the native land traditions in the process of education provides the basis for the formation of basic civic qualities in children of the senior preschool age.

Key words: Ukrainian traditions, native land, culture, life, folk toy, Easter eggs, civic qualities, senior preschool children.

УДК 37.01; 780.616.432-053.5/.67(477.87)

Задорожний Ігор Зенонович,
кандидат мистецтвознавства, доцент,

Короленко Олена Олександрівна,
викладач,

Мукачівський державний університет, м. Мукачеве

ОСВІТНЬО-МИСТЕЦЬКА СПРЯМОВАНІСТЬ ФОРТЕПІАННИХ ТВОРІВ В. Ф. ТЕЛИЧКА

У статті розглядаються дитячі фортепіанні твори закарпатського композитора Віктора Теличка. Аналізується структура збірника «Дитячий альбом», особливості тематики творів, їх дидактичне спрямування та особливості творчих засобів композитора у розкритті художньо-образного змісту, звертається увага на технічні труднощі творів та доцільність їх використання у процесі розвитку індивідуальних творчих якостей дітей, формування навичок гри на фортепіано.

Ключові слова: фортепіанні твори для дітей, аплікатура, ритміка, музична освіта, виконавські навички.

Постановка проблеми. Сучасні процеси реформувань та розвитку музично-педагогічної освіти в Україні вимагають розв'язання ряду завдань, з яких чи найважливішими є пошук шляхів підвищення якості професійної підготовки майбутніх

фахівців в галузі музичного мистецтва, необхідність спрямування діяльності навчальних закладів на модернізацію музично-педагогічного процесу, широке використання освітніх технологій, що забезпечують ефективність функціонування музичної